

Handlingsplan universell utforming i Sørfold kommune

Illustrasjon: Mauricio Pavez / HiB

1. Innledning

Strategi for likeverd og like muligheter

Likestilling og likeverd uavhengig av funksjonsevne, er i dagens samfunn en selvfølgelighet. I praksis viser det seg imidlertid at personer med redusert funksjonsevne ofte møter samfunnsskapt fysiske barrierer som gjør at de ikke får likeverdige muligheter til utvikling, deltakelse og livsutfoldelse.

Universell utforming er valgt som nasjonal strategi for å bygge ned samfunnsskapt barrierer for deltakelse. I Regjeringens handlingsplan for økt tilgjengelighet for personer med nedsatt funksjonsevne, er det gitt forpliktende tiltak og aktiviteter knyttet til blant annet byggsektoren. Målet er å øke brukbarheten for alle, med særlig fokus på personer med nedsatt funksjonsevne i forhold til syn, hørsel, forståelse, bevegelse og overfølsomhet ovenfor luftkvalitet og spesielle stoffer.

Det er viktig å presisere at økt tilgjengelighet for personer med funksjonsnedsettelse også øker tilgjengeligheten for alle.

Det er normalt ikke noe reelt motsetningsforhold mellom funksjonshemmede og andre. De fleste mennesker vil oppleve å være funksjonshemmet i kortere eller lengre perioder i livet. Universell utforming vil derfor i stor grad medføre fordeler for alle mennesker. Derfor bør tilgjengelighet oppnås gjennom hovedløsningen, uten behov for tilpasninger, særløsninger eller tilleggsløsninger. Universell utforming bør være en ambisjon for all planlegging. En bør velge best mulige løsninger ut fra stedlige forutsetninger. God planlegging gir ofte tilfredsstillende løsninger også der utgangspunktet er vanskelig.

2. Definisjon

En mye benyttet definisjon på universell utforming i Norge er:

Universell utforming betyr at produkter, byggverk og uteområder som er i alminnelig bruk, skal utformes på en slik måte at alle mennesker skal kunne bruke dem på en likestilt måte så langt det er mulig uten spesielle tilpasninger eller hjelpemidler.

Universell utforming bør legges til grunn for planlegging i kommunene og kan benyttes både på overordnet og detaljert plannivå i tillegg til behandling av byggesaker. Prinsippet innebærer at de fysiske omgivelsene, dvs. bygninger, anlegg, uteområder, gangveier, rekreasjonsområder, kollektivtransport etc. kan brukes av alle mennesker på en likestilt måte.

Dette inkluderer personer med ulike funksjonsnedsettelse:

**Bevegelsesevne
(bevegelseshemmede)**

Rullestolbrukere og mennesker som trenger hjelpemidler for å kunne gå.

Bevegelseshemmede kan ha nedsatt bevegelse, kraft,

utholdenhet, redusert evne til å bevege seg raskt, ha lengere reaksjonstid og redusert balanseevne.

Evne til å orientere seg (orientershemmet)

Blinde og svaksynte, døve og mennesker med nedsatt hørsel. Mennesker med redusert orienteringsevne og med ulike lese- og skrivevansker.

Toleranse overfor stoffer i miljøet (miljøhemmet)

Mennesker med astma og allergi som reagerer på ulike stoffer og forurensninger i miljøet.

Lover og regelverk tilknyttet universell utforming (linker)

- [Diskriminering og tilgjengelighetsloven \(DTL\)](#)
- [Lov om offentlige anskaffelser](#)
- [Husbanken og universell utforming av boligen](#)
- [Plan- og Bygningslov](#)
- [Tilgjengelighet på nett](#)

3. Ansvarsforhold lokalt

Kommunen

har ansvaret for at universell utforming blir hensyntatt i all fysisk planlegging.

Kommunen har som planmyndighet det primære ansvaret for å legge de nasjonale mål om universell utforming inn som en del av beslutningsgrunnlaget ved kommunal planlegging og byggesaksbehandling etter plan- og bygningsloven

Forslagsstiller/ tiltakshaver

skal sørge for at private planforslag tilfredsstiller krav i kommunale retningslinjer/bestemmelser og i teknisk forskrift med hensyn til universell utforming.

Hensynet til universell utforming skal innarbeides i planforslag, bestemmelser og planbeskrivelse.

Dette betyr i praksis:

Sørge for at universell utforming ivaretas i alle planer.

Vurdere å innarbeide universell utforming i retningslinjer og bestemmelser til planer.

- Organisere planprosessen slik at ulike organisasjoner og brukergrupper gis anledning til å delta, slik at kunnskap og erfaringer som gjelder universell utforming kommer fram. Kommunalt råd for universell utforming skal trekkes med som aktiv samarbeidspart.
- Sikre at alle hensyn og vurderinger som er gjort blir dokumentert og følges opp gjennom hele planprosessen

Universell utforming handler også om klart språk og skrifttyper

4. Hovedmål

Sørfold kommunestyre fastsetter følgende overordnet mål for universell utforming i kommunen:

Hovedmålet med handlingsplanen er å videreutvikle en lokal politikk slik Sørfold kommune kan bli universell utformet innen 2020.

Regjeringens visjon: Norge skal være universelt utformet innen år 2025.

«Regjeringen ønsker å komme bort fra en tankegang der individet blir definert som problemet, og der spesielle tiltak for personer med nedsatt funksjonsevne blir hovedløsningen. Universell utforming av det fysiske miljø innebærer en likeverdig form for tilgjengelighet slik at hovedløsningen kan brukes av flest mulig. Dette gjelder ikke bare personer med nedsatt funksjonsevne, men også for eksempel familier med barn i barnevogn og eldre. Regjeringen vil arbeide systematisk for å fremme kunnskap og stille krav om universell utforming i utvikling av det menneske skapte miljø»

Strategier:

Planens innhold skal gjenspeiles i kommunalt planarbeid. Planen skal vise hvordan man kan styrke informasjon, kunnskapsformidling, kompetanseutvikling, brukermedvirkning og tverrfaglig samarbeid. Planen skal angi konkrete mål og tiltak for den enkelte sektor.

5. Krav til den kommunale planprosessen

- Sørge for at universell utforming ivaretas i alle planer.
- Vurdere å innarbeide universell utforming i retningslinjer og bestemmelser til planer.
- Organisere planprosessen slik at ulike organisasjoner og brukergrupper gis anledning til å delta, slik at kunnskap og erfaringer som gjelder universell utforming kommer fram. Kommunalt råd for universell utforming skal trekkes med som aktiv part.
- Sikre at alle hensyn og vurderinger som er gjort blir dokumentert og følges opp gjennom hele planprosessen

Sjekkliste universell utforming

• Kommuneplanen:

Sørfold kommune skal foreta en samlet vurdering av funksjonshemmedes behov som et ledd i kommuneplanarbeidet. I den langsiktige delen kan universell utforming innarbeides som et mål for utviklingen i kommunen. I den kortsiktige delen skal konkrete tiltak for bedre tilgjengelighet legges inn og status skal rapporteres i årsmeldingen.

• Kommuneplanens arealdel:

Etter plan- og bygningslovens § 20-4 andre ledd bokstav b og d, kan det fastsette bestemmelser som styrer bygningers og anleggs størrelser, form og kriterier for lokalisering av ulik utbygging, arealbruk og funksjoner innen byggeområdene:

- Generelle bestemmelser, kvalitetskriterier, for å ivareta universell utforming i byggeområder
- Rekkefølgebestemmelser

- Bestemmelser om utforming av bygg, anlegg og uteoppholdsarealer
- Retningslinjer kan i forhold til bestemmelsene gi ytterligere holdepunkt og føringer for praktisering av planer

• Regulerings- og bebyggelsesplaner:

Sikre at områder lokaliseres, utformes og planlegges slik at universell utforming blir ivaretatt i plankart, bestemmelser og planbeskrivelse. Sikre at krav i teknisk forskrift og kommunens egne målsettinger innarbeides i planene.

Det bør legges særlig vekt på følgende hensyn:

- **Lokalisering og utforming.** Nye byggeområder skal lokaliseres og utformes slik at de kan brukes av alle. Dette forutsetter at veier og gangveier ikke er for bratte og gir god adkomst til bygninger, anlegg og uteoppholdsarealer som kan brukes av alle. Det bør legges vekt på korte veier til daglige gjøremål. Sentrumsområder bør utvikles konsentrert med korte avstander mellom publikumsrettede bygg og anlegg
- **Transportsystem.** Anlegg for gående og syklende bør ha universell utforming og gi sammenhengende forbindelse mellom byggeområder og rekreasjonsområder. I tettstedsentra bør det opparbeides sammenhengende nett av gangveier med riktig detaljering og ledelinjer med god forbindelse til kollektivtransport, publikumsbygg og sosiale møteplasser. Kommunen skal arbeide for at kollektivtransport sikres universell utforming i størst mulig grad.
- **Rekreasjonsområder.** En del av kommunens friområder og friluftsområder skal opparbeides med god tilgjengelighet til fots fra nærliggende boligområder og til offentlig transportmidler. Universell utforming bør tilpasses terreng.

Regulerings- og bebyggelsesplaner skal fremlegges Sørfold kommunes råd for universell utforming for uttalelse.

6. Krav til byggverk hjemlet i teknisk forskrift

Tabellen under angir sjekkpunkter for universell utforming ute og fram til byggverk som er hjemlet i teknisk forskrift. Teknisk forskrift kommer i hovedsak til anvendelse i byggesaker, men det bør sjekkes om disse kravene kan oppfylles i plankartet i detaljerte reguleringsplaner og bebyggelsesplaner.

Kravene nedenfor er å forstå som minimumskrav.

UTEAREAL FOR LEK OG REKREASJON	
Utearealet for rekreasjon og lek må ta høyde for behov de forskjellige aldersgrupper har, og kunne brukes enten man ser eller hører dårlig, har nedsatt forståelse eller er dårlig til beins	
Beliggenhet	rundt eller nært byggverket
Størrelse	som gir plass til både lek og rekreasjon/hvile
Fallforhold	slik at det er mulig å komme til arealet

	uavhengig av fysiske forutsetninger
PARKERING	
Parkeringsplasser for mennesker med nedsatt bevegelsesevne er avgjørende for full deltagelse. Det må være trinnfri adkomst fra parkeringsplass til inngang, fortau etc.	
Plassering	nær hovedinngang
Størrelse	som tar høyde for større biler med heis for rullestol både fra siden og bak
Antall plasser	tilpasset forutsatt bruk av bygningen, men minimum 1 parkeringsplass tilrettelagt for personer med nedsatt bevegelsesevne
Fallforhold	må være slik at det ikke er til hinder for personer med nedsatt bevegelsesevne å komme inn og ut av bil
ADKOMST TIL BYGGVERK	
Adkomst til hovedinngang eller likeverdig inngang, t.o.m. inngangen, skal være lett å finne og lett å bruke	
minst mulig nivåforskjeller i selve adkomstvei	
minst mulig stigning	
VERTIKALE KOMMUNIKASJONSVEIER	
Skal kunne kan brukes av alle, uavhengig av alder og funksjonsevne	
Stigning	som er minst mulig, slik at adkomsten kan brukes av personer med nedsatt bevegelsesevne. Jf TEK 10.
Markeringer	skal ha relieff på topp og bunn som kan føles med fot eller blindestokk
Belysning	som fremhever hovedformer og interessepunkter, og som ikke gir blending

Rutiner ved reguleringsplanlegging

Sørfold kommune fastsetter følgende prosedyre ved reguleringsplanlegging for å ivareta universell utforming:

Utarbeide Kommunale rammer og retningslinjer	Lag og vedta generelle kommunale retningslinjer for universell utforming
	Lag retningslinjer for UU til kommuneplanens langsiktige del
	Vedta retningslinjer/bestemmelser for universell utforming til arealdelen
Avklaring av rammer og utfordringer. Råd og bistand ved private planforslag (§ 30) Oppstartsmøte	Avklare om realisering av planen får vesentlige konsekvenser for befolkningens tilgjengelighet til uteområder, bygninger og tjenester (jf. T-5/99)
	Undersøke om det er særskilte barrierer for universell utforming i planområdet
	Avklare om det bør gjøres særskilte registreringer i forhold til universell utforming i planområdet
	Gi bistand og orientere forslagsstiller om kommunale retningslinjer for universell utforming i planområdet
	Gi bistand og orientere forslagsstiller om andre retningslinjer for

	<p>universell utforming som kommer til anvendelse i planområdet</p> <p>Dokumenter alle avtalte forhold vedrørende universell utforming i referat fra oppstartsmøtet og andre møter med forslagsstiller</p>
Kunngjøring av planoppstart § 27-1 nr 1	<p>I kunngjøringen gjøre oppmerksom på vesentlige følger for tilgjengelighet og brukbarhet ved realisering av planforslaget</p> <p>Sikre at alle relevante instanser som ivaretar universell utforming er med i alle høringslister</p>
Utarbeiding av planutkast Ivareta medvirkning	<p>Sikre at universell utforming blir ivaretatt i planbeskrivelsen</p> <p>Sikre at universell utforming blir ivaretatt i reguleringsbestemmelser, bla i rekkefølgebestemmelser</p> <p>Sikre at universell utforming blir ivaretatt i plankartet. Desto mer detaljert planen er, desto mer må tilgjengelighet og brukbarhet sikres i plankartet</p> <p>Informere og veilede tiltakshaver om eventuell medvirkning fra råd for universell utforming</p> <p>Påse at interesseorganisasjoner og andre aktører som ivaretar UU medvirker ved utarbeidelsen av planforslaget</p>
Behandling i politisk utvalg / Eventuell 1. Gangs behandling på delegasjon	<p>Sørge for at alle forhold vedrørende universell utforming som er spilt inn i planprosessen er dokumentert i saksutredningen</p> <p>Avklare og vedta planforslaget som skal til offentlig ettersyn</p> <p>Treffe vedtak i interessekonflikter i forhold til universell utforming</p> <p>Synliggjøre eventuelle interessekonflikter som eventuelt må avklares ved offentlig ettersyn</p>
Høring og offentlig ettersyn (§ 27-1 nr.2)	Undersøk om alle interesseorganisasjoner, råd for funksjonshemmede og viktige andre aktører og berørte har fått uttale seg til planen
Bearbeiding av uttalelser	Innarbeide alle nødvendige endringer som følge av uttalelser i plankart, bestemmelser og planbeskrivelser
2. Gangs Behandling i politisk utvalg	<p>Vedta planforslaget med nødvendige endringer</p> <p>Dersom endringer er for store må planforslaget sendes til ny høring og offentlig ettersyn</p>
Vedtak (§ 27-2 nr.1) Eventuell stadfesting	Planforslaget vedtas og stadfestes
Eventuell mekling	Dersom fagmyndighet med innsigelsesrett opprettholder innsigelsen på planen sendes den til mekling
Kunngjøring av vedtak (§ 27-2 nr.3) Eventuell klage	Planforslaget kunngjøres. Påse at interesseorganisasjoner, aktører og berørte som ivaretar universell utforming og som ikke har fått gjennomslag for sine synspunkter, blir informert om sin klageadgang.

7. Handlingsrettet del av plan for universell utforming

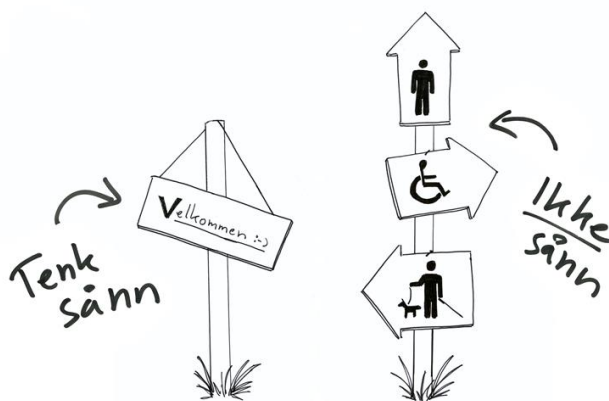
1 Kvalitetssikring av planlegging og byggesaksbehandling				
For å sikre at planlegging og saksbehandling etter plan og bygningsloven ivaretar god tilgjengelighet i de fysiske omgivelser og hensynet til alle befolkningsgrupper, gjelder følgende tiltak:				
	Tiltak	Frist	Ansvar	Ressursbehov
1.1	Innarbeide overordnede mål for tilgjengelighet i kommuneplanens langsiktige strategiske del. Sørfold kommune universelt utformet innen 2020.		Kommune- styret	
1.2	Innarbeide forslag til mål og tiltak for økt tilgjengelighet i økonomiplan, innenfor den enkelte sektors ansvarsområder. Informasjon om status universell utforming skal inn i årsmeldingen til Kommunestyret	Årlig	Rådmann	
1.3	Kvalitetssikre reguleringsplaner og bebyggelsesplaner. For planer som fremmes skal saksframlegget inneholde vurderinger om hvordan tilgjengelighet for alle befolkningsgrupper er ivaretatt	Fortløpende	Rådmann	
1.4	Innarbeide rutiner ved byggesaksbehandlingen: Orienterer om tilgjengelighet i forhåndskonferanser Uttalelsesrett/brukermedvirkning Bruke sjekklister og veiledningsmaterieell	Fortløpende	Rådmann	
1.5	Kartlegge, evaluere og offentliggjøre tilgjengelighet i eksisterende bygninger og områder. Foreslå forbedringstiltak	Årlig	Rådet	

Universell utforming er et kvalitetsløft for turområder

2 Brukermedvirkning				
For å legge til rette for brukermedvirkning slik plan- og bygningsloven og rundskriv «Tilgjengelighet for alle» forutsetter, er det viktig å rydde vei i rutiner og arbeidsmåter.				
	Tiltak	Frist	Ansvar	Ressurser
2.1	RFU skal ha relevante plan- og byggesaker til uttalelse. Muntlig orientering ved behov		Rådmann	
2.2	Det utpekes en representant fra RFU som skal være brukerrepresentant i byggekomiteer		Rådmann	
2.3	Leder for RFU gis innkalling til alle politiske møter, og gis møte- og talerett i utvalgene.	Fortløpende	Rådmann	
2.4	Befaring i kommunen	Årlig		Rådet
2.5	Alle møtene i rådet er åpne for publikum			

Det er forskjell mellom det å ha nedsatt funksjonsevne og det å være funksjonshemmet

3 Kompetanseheving				
For å skape holdning til og bevissthet om behovet for økt fysisk tilgjengelighet, iverksettes følgende tiltak:				
	Tiltak	Frist	Ansvar	Ressurser
3.1	År 2 i kommunestyreperioden: informasjon/temadag i Kommunestyret.	2017	Rådmann	
3.2	Dagseminar «Tilgjengelighet for alle». Innføring i lovverk, planlegging, funksjonshemmedes behov, brukermedvirkning og praktisk tilrettelegging. Målgruppe: Grendeutvalg, lag og foreninger, Seniorråd og andre interesserte	Gjennomføres våren 2016	Rådet	10 000,-
3.3	Etterutdanningskurs. Målgruppe: Saksbehandlere, representanter rådet	Oktober 2016	Rådmann	5000,-

4 Bygg- og anleggstiltak				
Rådet prioriterer følgende tiltak innenfor utforming av bygg- og anlegg:				
	Tiltak	Frist	Ansvar	Ressurser
4.1	a) Sørfold kommunes fortau og fortauskanter skal tilpasses universell utforming. b) Utarbeides kommunale retningslinjer for veier, gater og fortau ift universell utforming. Tas inn i ny veiplan som utarbeides i 2016	I plan: 2016 Iverksatt senest 2018 2016	Rådmann Rådmann Kommunestyret	Legges inn i veiplan
4.2	Adkomst for reisende langs E6, gis universell utforming Tilgjengelighet/trafikksikkerhet ved busstopp.	2016, ifm planarbeidet ny E6.	Rådmann	
4.3	Alle kommunale bygg/anlegg universelt utformet	2020	Kommunestyret	
4.4	Tilpassede turløyper og fiskeplasser. Konkretiseres i plan for fysisk aktivitet	I plan 2017 Gjennomføres 2018-2020	Rådmann Kommunestyret	
4.5	Adkomst nasjonalparker med universelt utformet adkomst og toalett	2018	Nasjonalparkstyret	
4.6	Gjennomgang av hvor det mangler tilpassede bord/benker i kommunale parker og steder	Mai 2016	Rådmann	
4.7	Parkeringsplasser funksjonshemmede: Kontrollere antall, størrelse og skilting ved alle kommunale bygg og anlegg	August 2016	Rådmann	
4.8	Gjennomgang/forslag forbedringer uteplasser ved omsorgsboliger og institusjoner.	2017	Rådet	
4.9	Røsvik kirke. Universell utforming, tiltak iverksettes i forhold til: <ul style="list-style-type: none"> • Adkomst: hovedinngang og sidedør • Toalett • Terskler mellom rommene høye • Rullestolrampe til alteret erstattes med varig tilpasset løsning • Parkering funksjonshemmede 	I plan for oppussing/renovering av kirken	Rådmann i samarbeid med Sørfold sokn	
4.10	Helland kapell. Universell utforming, tiltak iverksettes i forhold til: <ul style="list-style-type: none"> • Adkomst/inngangsparti • Toalett • Brannvinduer erstattes med dører 	2018	Rådmann i samarbeid med Sørfold sokn	
4.11	Mørsvik kapell.	2018	Rådmann i	

	Adkomst kirkerom universelt utformet		samarbeid med Sjørfold sokn	
--	--------------------------------------	--	-----------------------------	--

Bevisst og systematisk bruk av universell utforming kan forebygge skader og fremmer helse i befolkningen.

5 Andre tiltak				
	Tiltak	Frist	Ansvar	Ressurser
5.1	Øvrige anlegg i det offentlige rom universelt utformet Jf Regjeringens handlingsplan: Norge universelt utformet 2025»	2025	Eiere	
5.2	Andre tiltak: Tilpasning hjemmesida synshemmede Hjemmesida utvikles slik at den tilpasses krav ihht Forskrift om utforming av IKT-løsninger: - Oppløsing av tekst/lytte til tekst.		Rådmann Kommunestyret	Legges i budsjett 2017
5.3	Teleslynge med høytaleranlegg i alle kommunale utleiebygg	2017	Rådmann	Budsjett 2017
5.4	Kommunens informasjonsskilt tilpasset synshemmede - Kort tekst, skrifttype, plater som ikke gir gjenskinn	2018	Rådmann	
5.5	Informasjons- og stimulerings tiltak private byggeiere a) Informere bygg og anleggseiere i Sjørfold om universell utforming generelt b) Sett av midler som kan søkes på av f eks grendelag, idrettslag og andre for å legge tilrette c) Rådet utarbeider retningslinjer for tilskuddet.	a) 2017	a) Rådmann b) Kommunestyret c) Rådet	b)100 000,-
5.6	Hev og senkbar talestol i rådhusalen	2017	Rådmann	I budsjett

8. Rullering av planen

Hovedplanen rulleres hvert fjerde år. Første gang i ny Kommunestyreperiode (januar 2016). Tiltaksplanen revideres årlig av Kommunestyret i første møte i inneværende år. Råd for universell utforming lager forslag til revisjon.

Ved revisjon skal tiltak i forhold til utbedring av eksisterende kommunale bygg, anlegg og uteområder innarbeides. Det lages utbedringsforslag, kostnader og fremdriftsplan.

Iverksetting av tiltakene kommenteres i rådets årsmelding, og i rådmannens årsmelding.